Inrichting Bovenste Hoornwerk Ravenstein

inhoudelijk overleg met gemeente

OVSL, 23 oktober 2023

Onderwerpen

1. Preadvies RCE
2. Gebiedsvisie ↔ Vidi Reo-studie
3. Hoe verder? Welke scenario's/strategie?
4. Analyse van de uitgangssituatie
5. Referentiebeelden
6. Randvoorwaarden voor uitwerking
7. Inrichtingsschets (volgt later nog)
8. Discussie

9. Verdere uitwerking
10. Schetsen en schetsontwerp
11. Definiëren bestemmingsvlakken
12. Referentiebeelden

1. Preadvies RCE

Vragen en opmerkingen RCE

Wat is de **feitelijke ruimtelijke betekenis** van het hoornwerk (en het halfbastion)?

- Stedenbouwkundige verdieping
- Verkeerskundige verdieping
- Bouwkundige verdieping

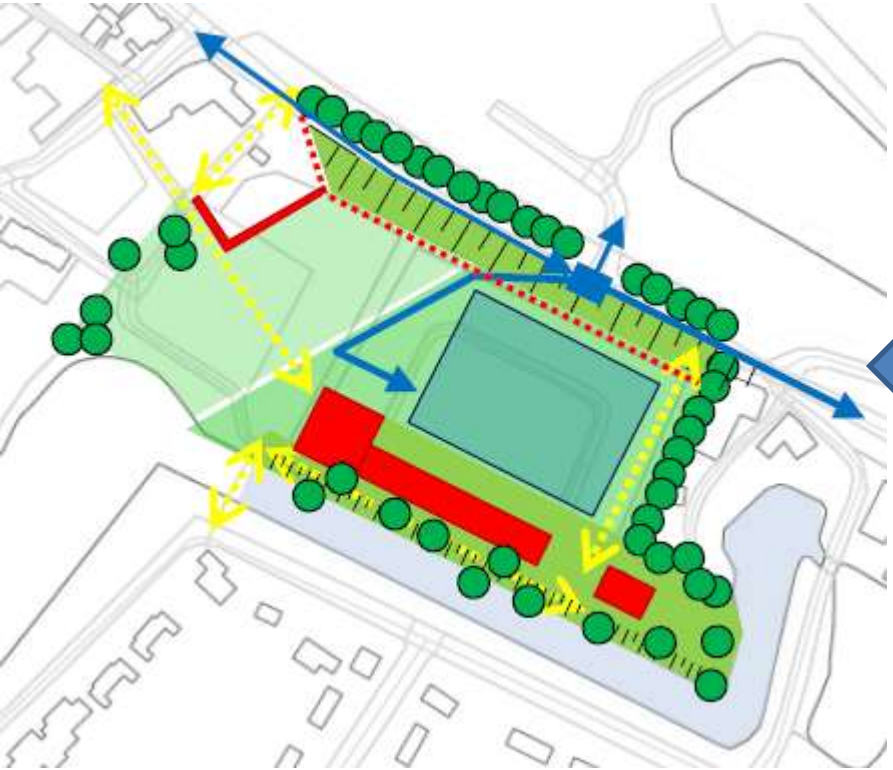
“Zorg voor een **heldere conceptuele basisgedachte** die als spil **alle mogelijke scenario’s** en niveaus bindt en samenbrengt en de weg plaveit naar het feitelijk ontwerp. In alles dient het ontwerpconcept robuust en integrerend te zijn, zeker met het oog op krappe budgetten, lange looptijden, schakelmomenten, ontwerpkwaliteit en programmering.“

Twee concrete (tussen-)stappen voordat het bouwplan en inrichtingsplan (en bestemmingsplan) kunnen worden uitgewerkt:

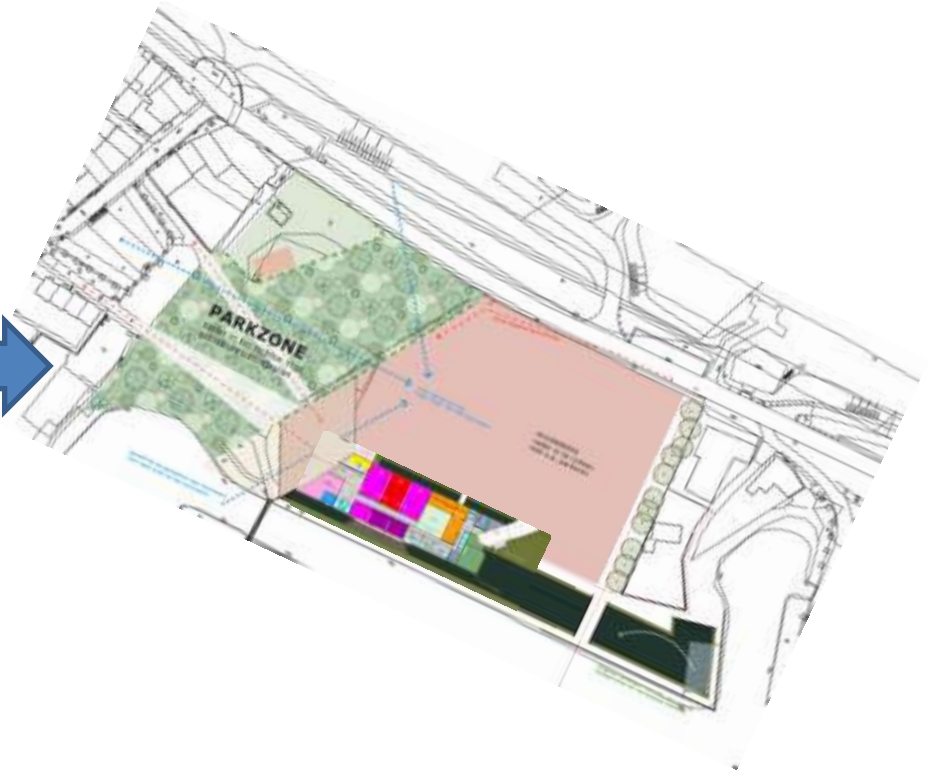
- Een nader uitgewerkte stedenbouwkundige visie
- Een beeldkwaliteitplan met conceptuele hoofdkeuzes

2. Gebiedsvisie ↔ Vidi Reo-studie

Beide plannen naast elkaar

Uitgangspunten Gebiedsvisie d.d. 17 december 2021 - Vidi Reo-studie d.d. 23 maart 2022

Waar zitten de overeenkomsten en verschillen?

Enigszins informeel georganiseerd	Strak georganiseerd in de rand van het hoornwerk
Losjes, geen complete reconstructie, wel heel en zichtbaar	Reconstructie van een deel van het hoornwerk
Vloeiende lijnen (landschapsstijl)	Rechte lijnen
Meerdere tijdslagen	Oude en nieuw tijdslaag gecombineerd
Niet alleen op toerisme gericht	Multifunctioneel

Missende schakels aanvullen:

Versterken groene karakter (landschapspark met bomen)	Groen is vertaald naar boomloze grondwal
Achterkanten naar het water	Achterkanten naar het wal, grotendeels weggewerkt in wal
Verbindingen met bestaande (wandel-)routes	Via het middenterrein en nieuwe brug over de gracht
Afwisseling openbaar-privé behouden	Openbaar gebouw, gecombineerd met besloten onderdelen)
Per ontwikkeling vestingonderdelen/-lagen versterken	Oud en nieuw worden gecombineerd
Dijk met bomenrijen als continue groene lijn met vrij zicht (twee kanten)	(Nog) geen onderdeel van architectuurstudie → inrichtingsplan
Functies indien nodig herschikken	(Nog) geen onderdeel van architectuurstudie → inrichtingsplan

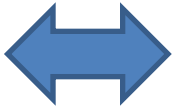
Uitgangspunten Gebiedsvisie d.d. 17 december 2021 - Vidi Reo-studie d.d. 23 maart 2022

Hoornwerk:

Vooruitgeschoven post
Open middenterrein (multifunctioneel)
Drie dichte zijden en een open ‘keel’
Duidelijke zichtrelatie
Buitencontouren redelijk intact
Keel is nu niet helder begrensd

Benedenbleek
(geen onderdeel van fase 1, maar verdient wel aandacht):

Laag, leeg, vlak en open
Tussengebied
Onduidelijke contouren

Keuzes

Geen stedelijk weefsel op Hoornwerk, geen verzameling van losse gebouwen, nieuwe Vidi Reo is geen gebouw
Vidi Reo onderdeel maken van bijzonder element (wal en vestingbeleving), gebouw en gebiedsinrichting verbinden

Gesloten is geïnterpreteerd als ‘wal’

Parkzone

Begrenzingen moeten helder zijn (= gezamenlijke opgave)

Doorvertaling naar bouwwijze (natuurinclusief), materialen (waaronder riet)

Onherkenbaarheid (als gebouw)

Beide studies zijn nog ‘zoekende’ en laten nog (te) veel zaken ‘open’

3. Hoe verder, welke scenario’s/strategie?

Zijn er meerdere scenario’s naast elkaar te zetten en welke strategie hanteren we?

Doel: aanhelen van de vesting, met behulp van de ontwikkeling van het hoornwerk (Vidi Reo en directe omgeving)

De centrale vraag daarbij luidt: hoe aan te helen en met welke middelen? Of anders geformuleerd:
Is de huidige strategie van het onzichtbaar en compact maken van Vidi Reo de enig juiste strategie?

Welke scenario’s moeten we (in het licht van het preadvies nog meer onderzoeken, naast de directe vertaling: dichte zijde = grondwal en de gebouw-mag-geen-gebouw-zijn-strategie (met een onzichtbaar en compact maar ook groot totaal volume tot gevolg):

- ‘Onzichtbaarheid’ als strategie of
- ‘Camouflage’ als strategie, of
- ‘Tijdelijkheid’ als strategie of
- ‘Flexibiliteit’ als strategie of
- …

Aandachtspunten:

Goed onderbouwde grenzen aangeven (fasen, onderdelen vesting, onderdelen nieuwe invulling)
Bestaande waarden (cultuurhistorie, groen, natuur)
Nog niet meegenomen eigenschappen van hoornwerken in bredere zin (zie hierna)
Referenties: onder andere het Benedenste Hoornwerk, andere verstingwerken (elders)

4. Analyse van de uitgangssituatie

Beelden rondom de vesting

Benedenste Hoornwerk

voederfabriek in de uiterwaarden

spoordijk

achterkanten aan de dijk

voetgangersentree naar de binnenstad

veerhuis met terras(-sen)

jachthaven

groene, zachte vestingranden

groene zachte vestingranden

woonwijk aan de vesting

bron: Topotijdreis

Beelden rondom het hoornwerk

dichte groene rand langs dijk

bomenrijen op de dijk

parkeerterrein met meerdere voorzieningen rondom

veerhuis met terras(-sen)

landschapspark met kleine bouwvolumes

barak-achtige bouwvorm (Doolhof 15/16)

hoek in gracht met grastaluds en bomen

groene gracht met volwassen groen

groene achterkanten Doolhof

Kansen- en knelpuntenanalyse

Op het schaalniveau van het Bovenste Hoornwerk en zijn directe omgeving (en voor enkele onderdelen op het schaalniveau van de vesting als geheel),

aan de hand van:

1. Water en groen
2. Stedenbouwkundige en ruimtelijke opbouw
3. Verkeerssituatie (infrastructuur, routes)

Water en groen, kansen en knelpunten (vesting als geheel)

Water en groen, kansen en knelpunten (Bovenste Hoornwerk)

Stedenbouwkundige en ruimtelijke opbouw, kansen en knelpunten (vesting als geheel)

bron: Topotijdreis

Stedenbouwkundige en ruimtelijke opbouw, kansen en knelpunten (Bovenste Hoornwerk)

Verkeerssituatie, kansen en knelpunten (vesting als geheel)

Verkeerssituatie, kansen en knelpunten (Bovenste Hoornwerk)

Randen van ruimtes op en rond het hoornwerk

Ruimtes op en rond het hoornwerk

Zoeken naar begrenzingen en de definiëring van randen

5. Referentiebeelden

Het Benedenste Hoornwerk

Oostelijke helft

Het Benedenste Hoornwerk

Westelijke helft

Follies op de vestingwerken

Fort Vechten (‘tijdelijke barakken’)

Follies en tijdelijke / bijzondere constructies elders

Follies en tijdelijke / bijzondere constructies elders

Follies en tijdelijke / bijzondere constructies elders

Follies en tijdelijke / bijzondere constructies elders

6. Randvoorwaarden voor uitwerking

Water en groen

Water:

- Zorgen voor een waarneembare continuïteit van de vestinggracht (‘aanhelen’ van de vesting)
- Helder onderscheid maken tussen hoofdgracht en watergangen rond hoornwerken, ravelijnen en kasteel
- Zorgen voor heldere, strakke oeverlijnen
- Op strategische plekken het zicht op het water herstellen
- …

Groen:

- Continue sfeer van ‘zachte vesting’ met volwassen groen waarborgen, kwalitatief groen zoveel mogelijk behouden
- ‘Bressen’ dichten
- Openingen en doorkijkjes creëren op strategische punten (de vesting laten zien)
- Bomen handhaven of aanvullen in of aan de oeverlijnen, met name op plekken waar de ruimte wegloopt
- Boomgroepen creëren om stenige randen te verzachten
- Heldere afbakening creëren van de ‘keel’ van het hoornwerk, zonder een ruimtelijke barrière te vormen
- …

Stedenbouwkundige/ruimtelijke opbouw

Stedenbouwkundige opbouw:

- Zorgvuldig vormgeven achterkanten naar de vestinggracht
- Atypische ‘botsingen’ oplossen (blinde zijgevel(-s))
- Hier en daar accenten in de vorm van kleine paviljoens
- Op het hoornwerk kiezen voor een eenvoudige bouwvorm, met een terughoudend, tijdelijk en/of deels onzichtbaar karakter (‘camouflage’)
- …

Ruimtelijke opbouw:

- Ruimte rondom gracht op strategische plekken versmallen (tegengaan van weglopende ruimtes, helderder kaderen van de lijn van de gracht)
- ‘Bressen’ dichten, bij voorkeur met groene middelen
- …

Open ruimte, leegte van het terreplein als waarde
‘Landmark’ op de punt?

Verkeerssituatie (infrastructuur, routes)

Infrastructuur:

- Route naar parkeerterrein verleggen
  (niet langer d’r in en d’r weer uit)
- Talud nieuwe ontsluiting Benedenbleek mag niet concurreren met grondwallen vesting
- …

Routes:

- Zorgen voor heldere routes
- Wandelroutes aanvullen en verbinden
- Aantal overgangen over het water beperkt houden
- Deze zorgvuldig vormgeven (geen ‘bruggen’ waar geen bruggen waren, dan eerder plankieren (in plaats van bruggen))
- …

7. Inrichtingsschets (volgt later nog)

8. Discussie

Enkele stellingen

(ter discussie! en in willekeurige volgorde)

1. De nieuwbouw mag gezien worden
2. Geen (botte) bijl in volwassen groenstructuren
3. Randen van het hoornwerk versterken door bestaande elementen te versterken
4. Het hoornwerk is onderdeel van de vesting, maar niet van de binnenstad
5. Opschonen van (de omgeving van) het hoornwerk

Punt 1 tot en met 4 worden onderschreven.
Punt 5 is aandachtspunt bij uitwerking overige fasen.

9. Verdere uitwerking

Samenvatting overleg met RCE

Inhoudelijke speerpunten:

1. Heldere contouren van vesting en vestingonderdelen, zachte buitenranden met bomen/ boomgroepen
2. De hoornwerkpunt (‘keel’ met kenmerkende knik) ter hoogte van de vestinggracht mag nadrukkelijk(-er) het onderscheid tussen vesting en hoornwerk accentueren
3. De leegte van het hoornwerk als grote waarde. Welke inrichting en welke gebruiksvormen laten die leegte in zijn waarde?

Andere aandachtspunten:

- Afrit van de dijk ‘civieltechnisch’ vormgeven, denk aan zichtlijn de stad in en aan zorgvuldige gekozen positie ‘landingspunt’ (geen aantasting lege, groene terre-plein)
- Zichtlijnen weer openen, selectief snoeien kan tot kwaliteitsverbetering leiden (ook van het groen zelf)
- Duidelijke randen van het hoornwerk, duidelijke leegte, markering onderscheid hoornwerk - gracht
- Extra verbindingen naar dijk en woonwijk, kleine rondjes
- Grenzen en contouren vastleggen (basis voor fasering)

Suggesties voor nadere uitwerking

In willekeurige volgorde (van RCE en gemeente):

- Afrit van de dijk ‘civieltechnisch’ vormgeven, denk aan zichtlijn de stad in en aan zorgvuldige gekozen positie ‘landingspunt’ (geen aantasting lege groene terreplein)
- Zichtlijnen weer openen, selectief snoeien kan tot kwaliteitsverbetering leiden (ook van het groen zelf)
- Duidelijke randen van het hoornwerk, duidelijke leegte, markering onderscheid hoornwerk - gracht
- Grenzen en contouren vastleggen (ook als basis voor de veschillende fasen)
- Werk met werk maken, afrit - dijkverzwaring afstemmen?
- Hoe toont het gebouw zich (met gevels of …)?
- Biesbosch-museum als mogelijk referentieproject?
- Bestaande verbinding Benedenbleek - dijk verbeteren
- Extra (voet-)verbindingen naar de dijk en de woonwijk, kleinere rondjes mogelijk maken
- Welke spelregels ga je hanteren in het beeldkwaliteitplan?
- Manifeste punt (tussen hoornwerk en gracht), hoe dan?
- Transparantere brug bij die punt
- Strakkere randen bij oostpunten van het hoornwerk
- Rekening houden met waterbalans (mail Patrick Megens)

Input intern adviesteam gemeente (1)

In willekeurige volgorde (o.b.v. mail Jantine Smulders):

- RCE wil het hoornwerk in een grotere visie zien, waarin het hoornwerk zichtbaar wordt: randen, openheid, hoogteverschil met Benedenbleek
- RCE geeft aan dat het hoornwerk niet letterlijk nagebootst c.q. gereconstrueerd hoeft te worden

Conclusies/aanbevelingen:

- Iets visualiseren moet ergens op gebaseerd zijn (nog niet gevonden bij eerste proefsleuven, maar wel te vinden op historische kaarten/tekeningen)
- Aanvullend archeologisch onderzoek is nodig, onder meer naar aarden wal
- Niet wachten totdat dat onderzoek klaar is, rekening houden met het onderzoek, ontwerp niet daarop aanpassen

Uitgangspunt verdere uitwerking: better save than sorry! (wat betreft positionering nieuwbouw en inrichting)

Input intern adviesteam gemeente (2)

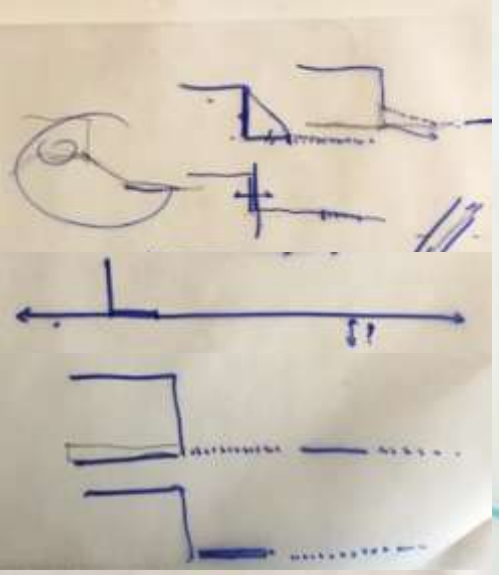
In willekeurige volgorde (o.b.v. mail Tjeerd van Tol):

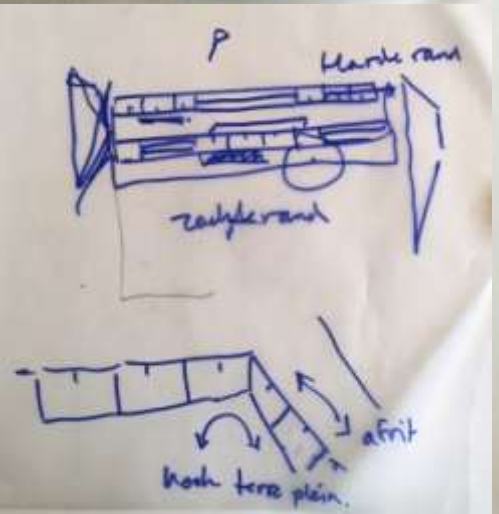
- Gebruik op het hoornwerk geen stedelijke elementen, pas verharding niet in grote mate toe
- Verplaatsing van parkeren naar hoornwerk is wellicht niet ideaal, maar denkbaar (gelet op bovenstaand punt)
- Ter plaatse van voormalige oude parkeerplaatsen (Benedenbleek?) misschien een evenemententerrein?
- Idee om verdere inrichting in te laten spelen op oudere historische lijnen of elementen wordt onderstreept
- Kop hoornwerk (aan oostzijde) blijft nu gehandhaafd. Wellicht wel mogelijkheden voor sterkere ervaring van hoornwerk (beter voelbaar, beter zichtbaar maken)
- Opnemen los gebouw aan oostzijde lijkt niet logisch
- Dubbele bomenrij langs bomenrij is denkbaar (voorkomen ondergroei)
- Extra brug in nabijheid oostzijde is ook denkbaar

Conclusies/aanbevelingen:

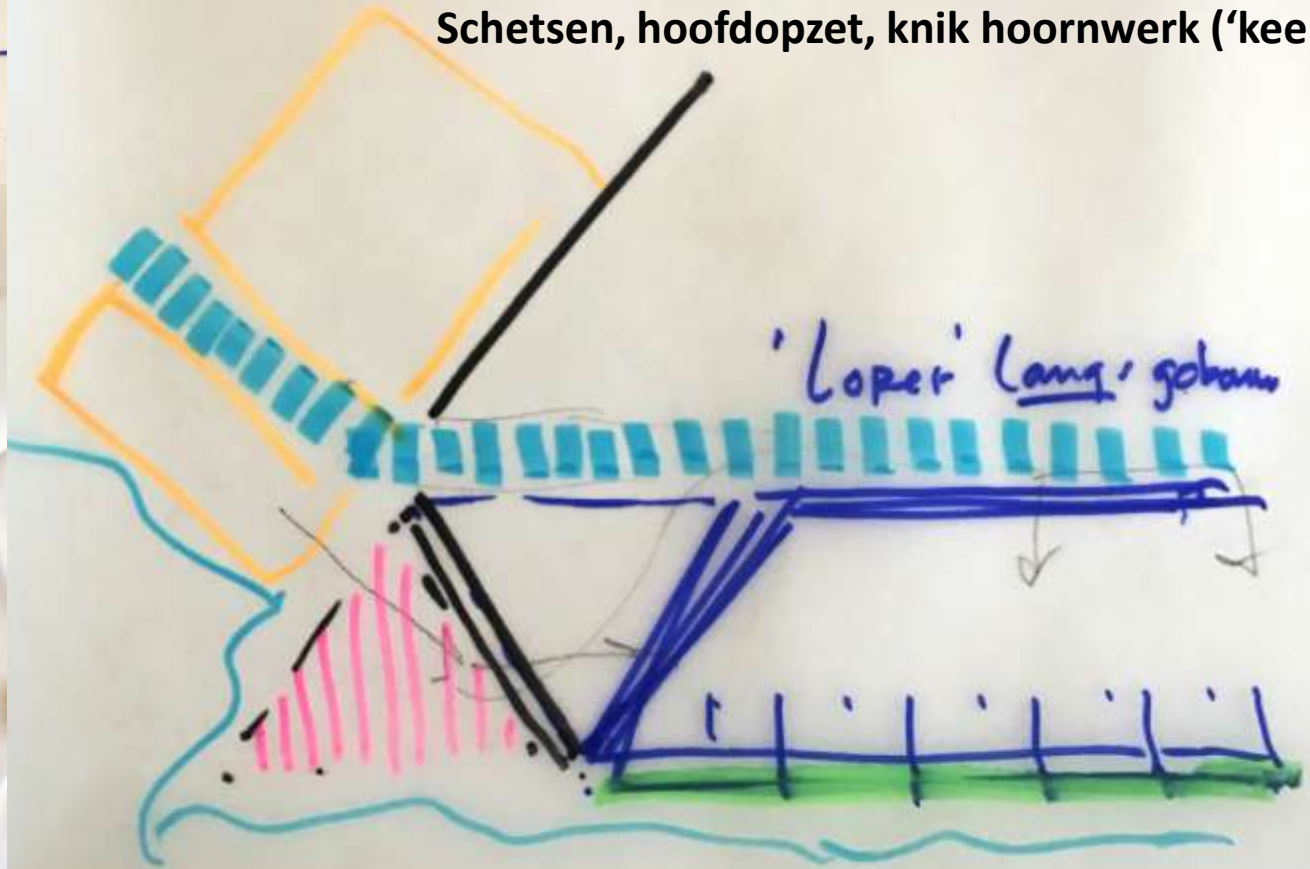
- Landschap en nieuwbouw moeten altijd samengaan
- Vervolg bespreken in adviesteam en erfgoedcommissie

10. Schetsen en schetsontwerp

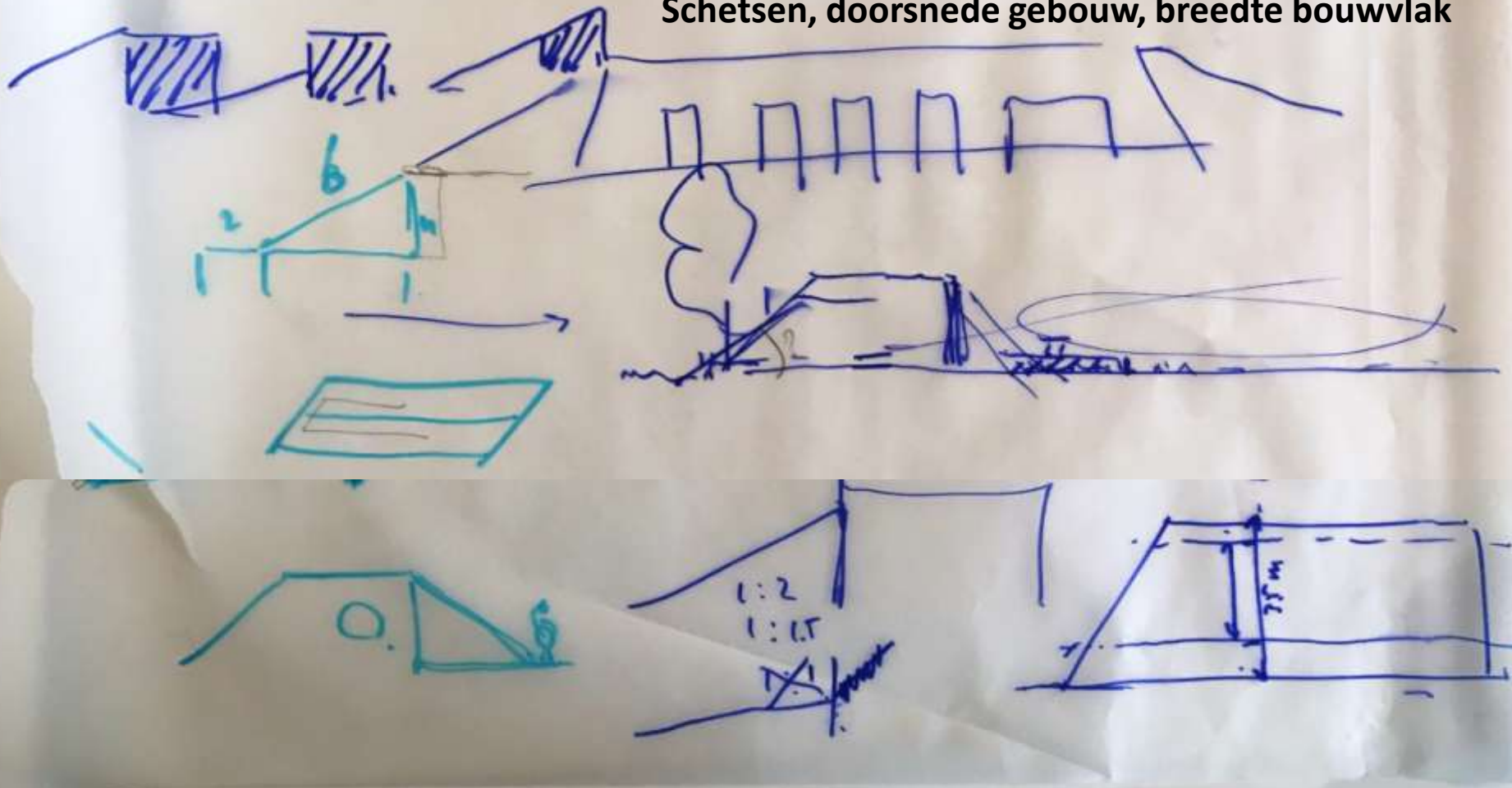

Schetsen, hoofdopzet, knik hoornwerk (‘keel’)

Schetsen, doorsnede gebouw, breedte bouwvlak

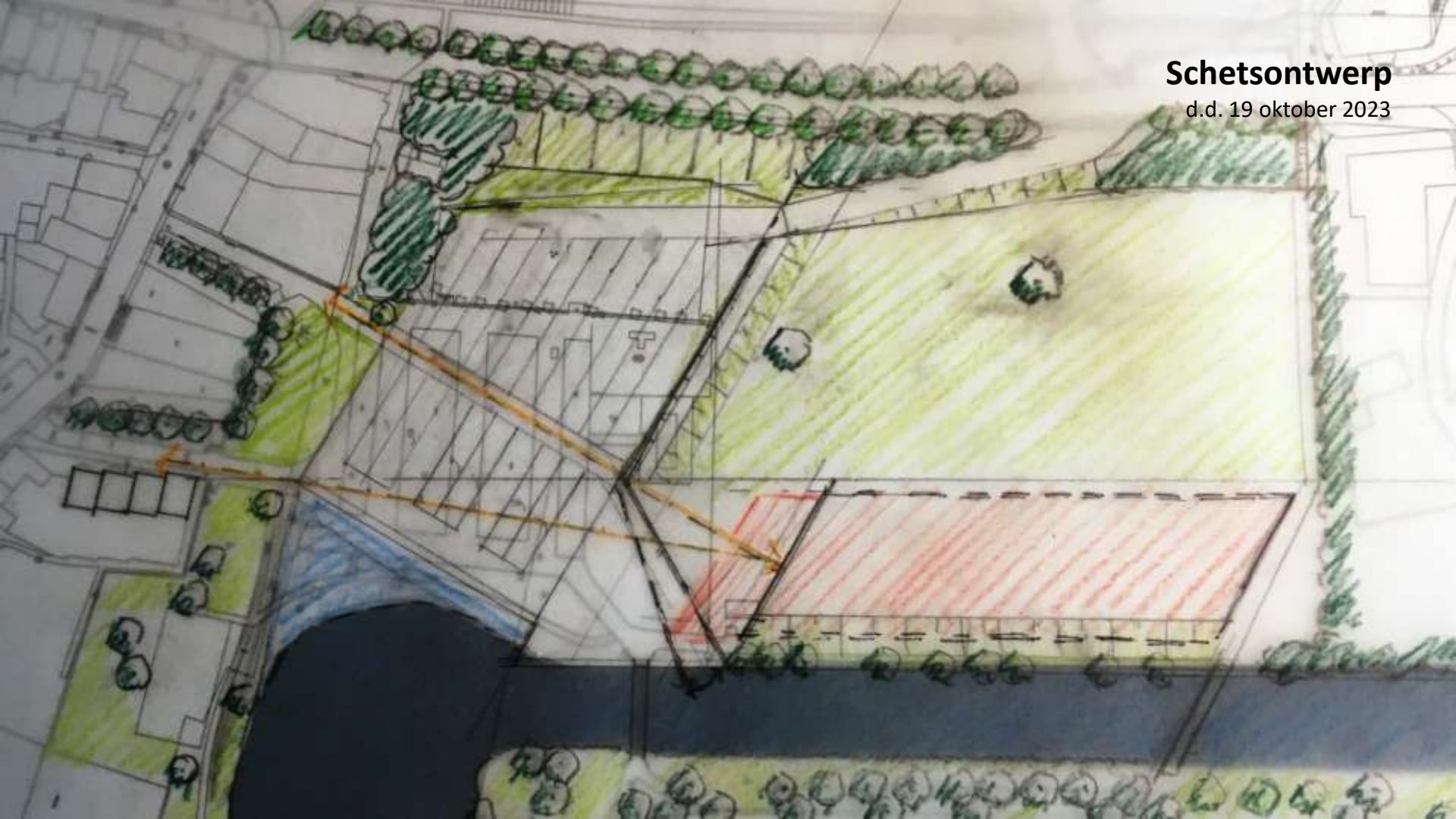
Randvoorwaarden terreininrichting

- Heldere contouren van vesting en vestingonderdelen: zachte buitenranden met bomen/ boomgroepen
- Keel met kenmerkende knik: duidelijke, multifunctionele rand (hoogte ca. 0,50 meter)
- Leeg hoornwerk: grasveld, waterberging, tijdelijke evenementen (behoud bodemarchief)

- Noordzijde en oostzijde met dicht groen, westzijde met duidelijke rand, zuidzijde met nieuwbouw in grondlichaam
- Zicht vanaf de dijk op Benedenbleek (voormalige gracht)
- Dichte boomgroep ter hoogte van halfbastion en elektriciteitshuisje

- Afrit vanaf de dijk zo dicht mogelijk tegen de dijk aan
- Parkeerterrein Benedenbleek uitbreiden en reorganiseren (nieuwe indeling in parkeervakken, geen autoverbinding meer met centrum)

- Parkeerpleintje aan Walstraat als balkon met uitzicht op open hoornwerk
- Opwaarderen kopse kant bebouwing aan de Bleek
- Verdichten parkstrook langs speeltuintje

Schetsontwerp

d.d. 19 oktober 2023

11. Definiëren bestemmingsvlakken

Versterken zuidrand hoornwerk

Nieuwe richting, gebaseerd op gedempte gracht

Definiëren openheid hoornwerk

Definiëren beschermingszone oever (bomen - teen talud)

Nieuwe richting, gebaseerd op gedempte gracht

Nieuwe richting, gebaseerd op gedempte gracht

Nog zoeken naar de juiste ‘knik’

Nieuw bestemmingsvlak maatschappelijke voorzieningen

Nieuwe afrit, zo strak mogelijk langs de dijk

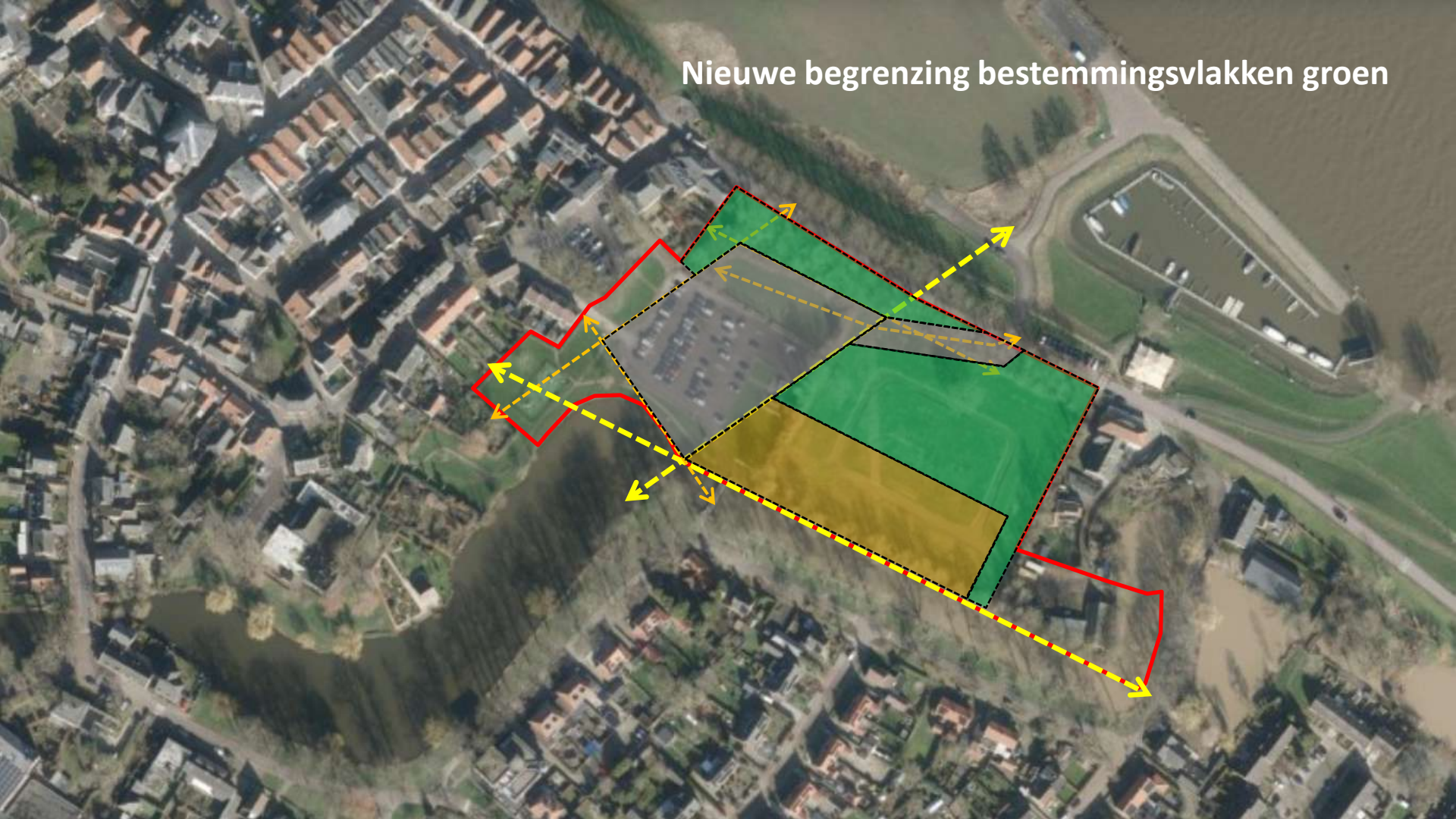
Nieuwe begrenzing parkeerterrein Benedenbleek

Nieuwe begrenzing bestemmingsvlak verkeer - verblijf

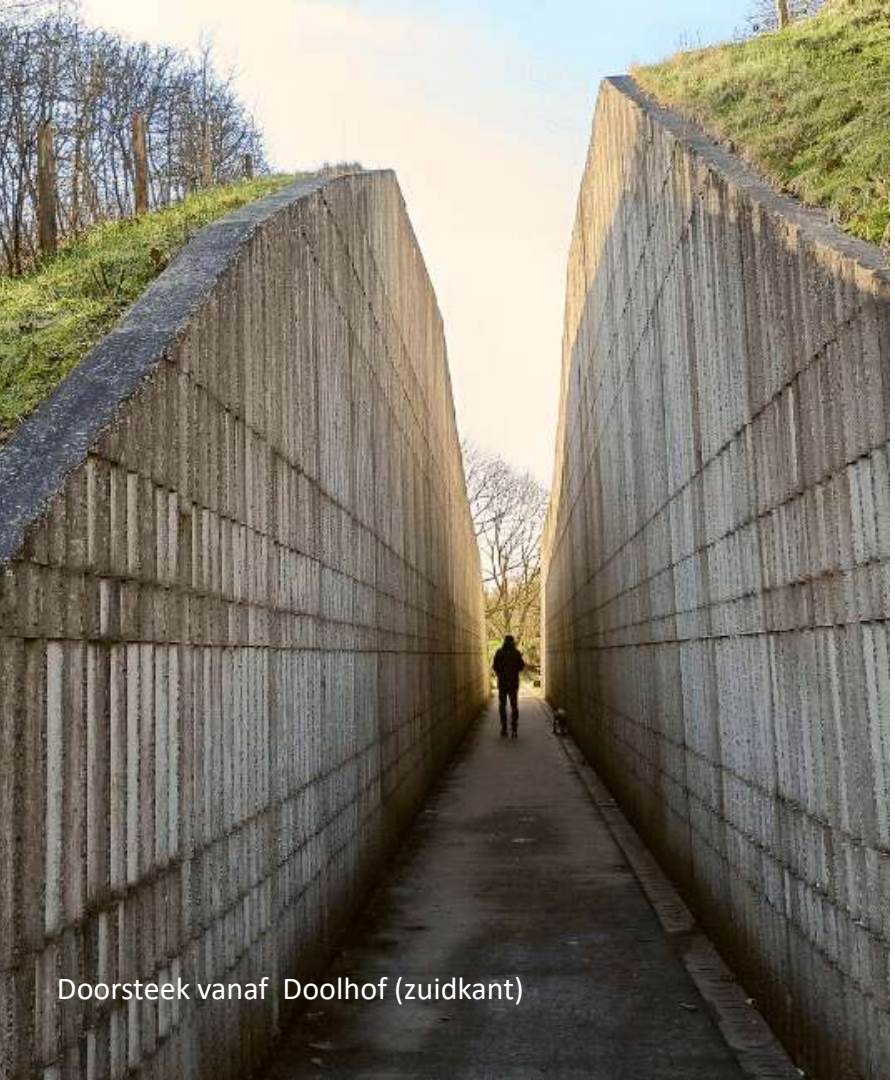
Nieuwe begrenzing bestemmingsvlakken groen

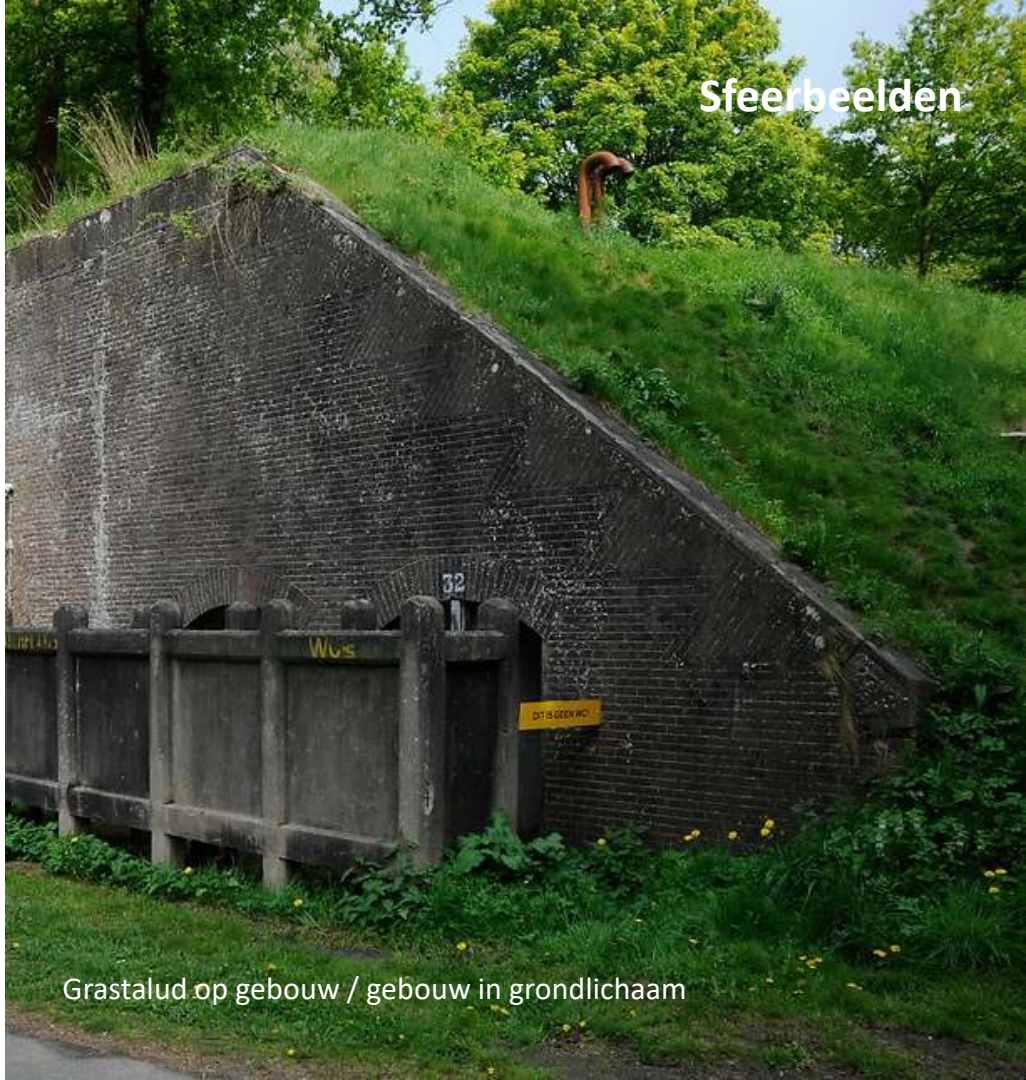

Nieuwe bestemmingen geprojecteerd op huidige
Nog te finetunen!
oostgrens bouwvlak haaks op oeverlijn
(voorstel: op ca. 10 m van oostrand)
Irenestraat

12. Referentiebeelden

Sfeerbeelden

Doorsteek vanaf Doolhof (zuidkant)

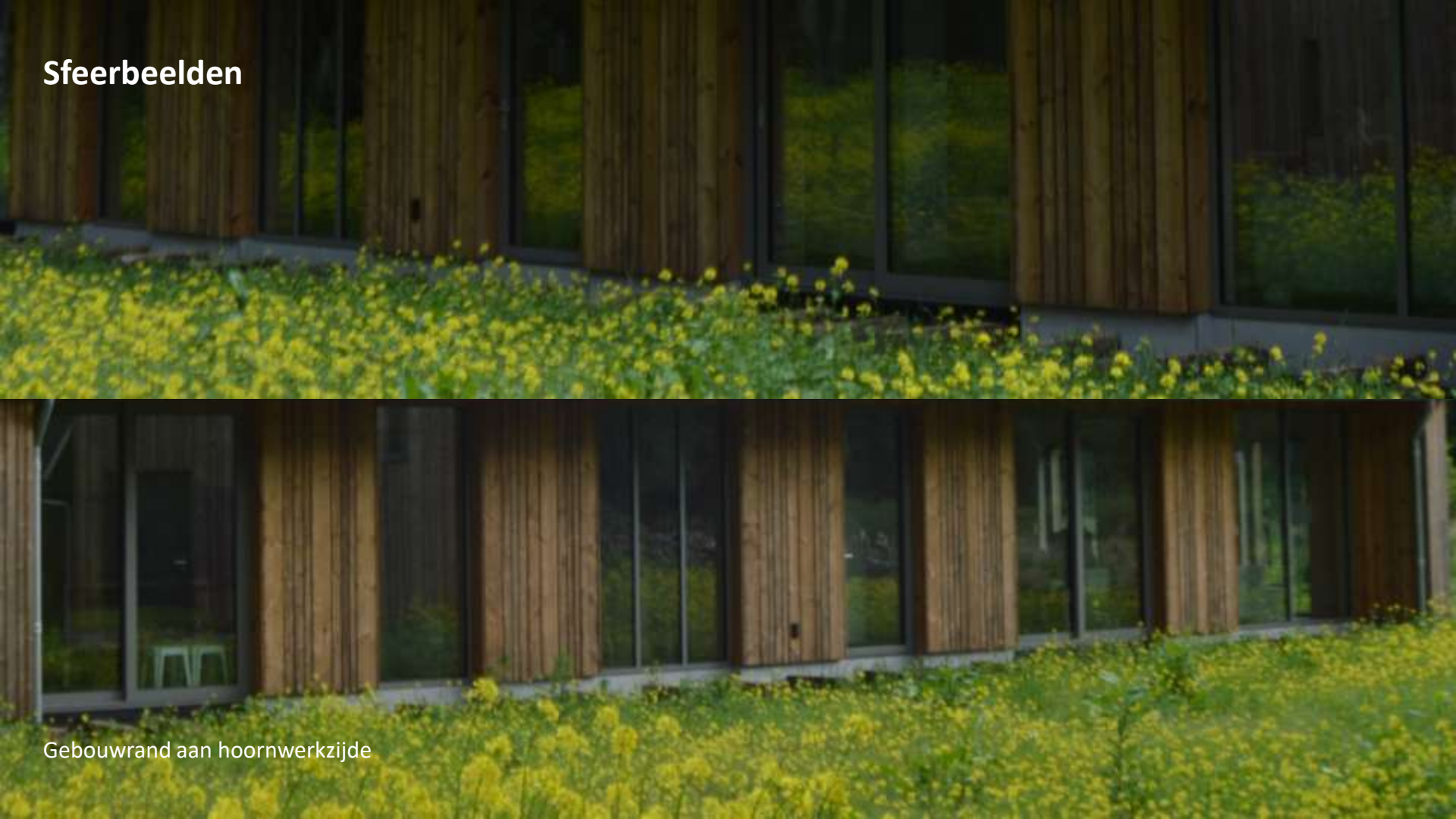
Grastalud op gebouw / gebouw in grondlichaam

Sfeerbeelden

Gebouwrand aan hoornwerkzijde

Sfeerbeelden

Gebouwrand aan hoornwerkzijde

Sfeerbeelden

Afrit straks langs de dijk

Sfeerbeelden

Opwaarderen kopse gevel huizen aan de Bleek

Zicht onder de bomen langs de dijk door

Sfeerbeelden

Skatebaan opnemen in rand hoornwerk (keel)

Loper de stad in

Vlakke brug over het water

Sfeerbeelden

Leegte als grote waarde behouden (grasveld, waterberging, tijdelijke evenementen, behoud bodemarchief)

